

nieniom z zakresu historii gospodarczej. Znaczenie tej dyscypliny dla badań historycznoprawnych ocenia autor bardzo wysoko. W wywodzie stanowiącym credo autora odnośnie do tych zagadnień (s. 286) czytamy, że nie można badać historii prawa bez powiązania jej z historią gospodarczą. W tym też celu autor w wielu miejscach nie obawiał się zastosować metody statystycznej, która, trzeba to przyznać, przyniosła piękne rezultaty nie tylko dla historii gospodarczej, ale i prawa.

BOGDAN LESIŃSKI (Poznań)

Ernst H. Kantorowicz, *The King's Two Bodies, A Study in Mediaeval Political Theology*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1957, ss. XVI, 567, 24 tablic.

Autor wychodzi ze spostrzeżenia Maitlanda (*The Crown as Corporation*), który z pewną ironią pisał o dziwnych konsekwencjach teorii o królu jako korporacji. Autor znajduje w Edmunda Plowdena *Reports*, pisanych za Elżbiety I, wyrok z czasów tej królowej, który odróżnia w osobie króla dwa ciała: naturalne, wspólne królowi ze wszystkimi ludźmi, oraz polityczne, nie podlegające słabościom pierwszego. To stanowi punkt wyjścia książki, która około rozwoju tej idei osnuwa może aż historię ideologii monarchii angielskiej na tle wszakże i w ścisłej łączności z monarchią kontynentalną, której niepospolitym znawcą jest autor. Książka cofa się głęboko w średniowiecze i daje całą masę informacji z tego zakresu.

Jako królestwo oparte na Chrystusie omawia autor Anonima z Yorku, rycinę przedstawiającą Ottona II w ewangeliarzu akwizgrańskim, powstałą około 973 r., oraz aureole otaczające głowę monarchy. Królestwo oparte na prawie widzimy za Fryderyka II Hohenstaufu i u Bractona. Królestwo oparte na polityce to *corpus mysticum*, tak *Ecclesiae*, jak i *Reipublicae*. Dalej opracowuje autor historię idei wieczności monarchii i ludu (*populus non moritur*), aż do pojęcia korporacji: *universitas non moritur*. To nas prowadzi do zasady, że król nie umiera. Dochodzimy tutaj do pojęcia korony, która nie umiera. Idea ta sięga Baldusa, a znajduje pomiędzy innymi wyraz w Koronie Królestwa Węgier, jak nas poucza autor. Z notki dowiadujemy się, że w Darmsztadzie Wissenschaftliche Buchgesellschaft ma wydać zbiór rozpraw o koronie w tym znaczeniu, głównie zajmujących się wschodnią Europą, pt. *Corona Regni, Die Krone als Symbol*, ed. Manfred Hellmann. Jak się dowiadujemy z pracy Kantorowicza, takich „kron” było więcej, np. we Francji. To stawia też i naszą *Corona Regni Poloniae* na szerokim tle ogólnoeuropejskim, a będzie czymś w rodzaju szerszej podstawy do zrozumienia lepszego i naszej instytucji. W końcu mamy u Dantego królestwo oparte na człowieku, a zamyka książkę dociekanie, jak daleko sięga starożytność dichotomicznej koncepcji monarchy. Zapewne początki tego sięgają aż starożytności.

JAN ADAMUS (Łódź)

Instrukcje gospodarcze dla dóbr magnackich i szlacheckich z XVII—XIX wieku, Wyd. Bohdan Baranowski, Julian Bartyś, Antonina Keckowa, Janina Leskiewicz, t. I, Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, seria „Źródła do historii kultury materialnej”, Wrocław 1958, s. LXXVIII, 749.

Wydawnictwo, poprzedzone obszernym wstępem¹, obejmuje 124 dyspozycje, instrukcje itp. akty prawne, wybrane z 31 zespołów archiwalnych. Podzielone

¹ Wstęp ten powtarza w dużej mierze myśli zawarte już w artykule B. Ba-